

ВИШИНСЬКИЙ Сергій Олександрович,
командир 3 відділення 314 навчальної
групи курсу №3 факультету службово-
бойової діяльності, Київський інститут
Національної гвардії України
Науковий керівник:

ПОСМІТНА Вікторія Віталіївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
професор кафедри мовної підготовки,
Київський інститут Національної гвардії
України

ПРАВОВІ ТА КОМУНІКАТИВНІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ МОБІНГУ У ВІЙСЬКОВОМУ КОЛЕКТИВІ

Проблема застосування мобінгу у службовій діяльності є сьогодні актуальною та стосується всіх сфер суспільного життя. Мобінг у військовій сфері є особливо небезпечним, оскільки військова комунікація передбачає сувору ієрархію стосунків та обов'язковість виконання наказів і розпоряджень, а наявність зброї та готовність до силових дій спонукають приділяти увагу потенційній загрозі мобінгу у військовому колективі.

Мета дослідження – виявити правові та комунікативні засоби протидії мобінгу у військовому колективі.

Мобінг (цькування) визначається чинним законодавством як систематичні (повторювані) тривалі умисні дії або бездіяльність роботодавця, окремих працівників або групи працівників трудового колективу, які спрямовані на приниження честі та гідності працівника, його ділової репутації, у тому числі з метою набуття, зміни або припинення ним трудових прав та обов'язків, що проявляються у формі психологічного та/або економічного тиску, зокрема із застосуванням засобів електронних комунікацій, створення стосовно працівника напруженої, ворожої, образливої атмосфери, у тому числі такої, що змушує його недооцінювати свою професійну придатність [2].

Термін «мобінг» стосовно трудових відносин уперше використаний шведським ученим Хайнцем Лейманном, який вивчав офісних працівників на початку 1980-х років. Він виявив понад 40 різновидів мобінгу: глузування, необґрунтована

критика, наклеп, приховування інформації, поширення чуток, погрози тощо [3].

Мобінг є дуже небезпечним явищем, оскільки полягає в порушенні прав людини безпосередньо в трудових відносинах, він виявляється як психологічний, економічний тиск задля приниження людини, задля доведення її до звільнення [4].

Мобінг у військовому колективі, охоплюючи і зазначені чинники, має галузеву специфіку. Він є серйозною загрозою не лише для психологічного здоров'я окремих військовослужбовців, але й для ефективності функціонування підрозділів загалом. Це явище може виявлятися у формі систематичного психологічного та економічного тиску, спрямованого на приниження гідності, ізоляцію або дискримінацію особи. Його наслідки передбачають погіршення морально-психологічного стану та службової дисципліни, а також зростання рівня конфліктності в колективі.

Уважаємо, що для ефективної протидії мобінгу необхідний **комплексний підхід**, який передбачає:

- **правові механізми захисту**, здатні забезпечити відповідальність за порушення прав військовослужбовців і гарантувати справедливе ставлення до кожного члена колективу;

- **комунікативні стратегії**, спрямовані на підвищення рівня довіри та взаємоповаги у військових підрозділах, зниження напруженості та швидке вирішення конфліктних ситуацій;

- **активну роль командирів**, які повинні вчасно виявляти випадки мобінгу, запобігати їм, створювати культуру взаємної підтримки, рівності та довіри серед військовослужбовців.

Розглянемо ці компоненти детально.

Правові механізми захисту від мобінгу на сьогодні розроблені чинним законодавством. Передусім розроблена система штрафів за скоєння мобінгу [1].

Особи, які вважають, що вони зазнали мобінгу (цькування), мають право: 1) звернутися зі скаргою до Управління Державної служби з питань праці, яке реалізує державну політику у сфері нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю; 2) звернутися з позовною заявою до

суду щодо визнання фактів цькування та їх усунення (без подальшого припинення працівником трудової діяльності на період розгляду провадження у справі); 3) отримати відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок мобінгу у розмірі витрат, які понесла особа під час лікування; 4) розірвати трудовий договір за власним бажанням, якщо роботодавець не виконує законодавство про працю, умови колективного чи трудового договору та продовжує чинити мобінг [5].

Комунікативні механізми протидії та запобігання мобінгу передбачають передусім застосування у професійній комунікації комунікативних стратегій співробітництва, ввічливості, підпорядкування; натомість недопустимими, на наш погляд, є стратегії домінування та конфронтації.

Активна роль командирів у протидії мобінгу у військовому колективі передбачає передусім усвідомлення командиром своєї відповідальності за характер відносин у колективі та систематичну виховну роботу. Командир – безпосередній начальник кожного військовослужбовця, який йому підпорядковується. Також він є наставником для кожного з

членів його колективу. Тому в його обов'язки входить проведення занять із культурно-просвітницької роботи, також невід'ємним складником є регулярні інформування підлеглого особового складу.

Уважаємо, що заняття на теми типу «Мобінг та протидія йому» повинні проводитися на одному рівні з іншими заняттями. Кожен командир взводу має проводити такі заняття, оскільки, ця тема потребує постійної уваги. У розробленні плану проведення такого заняття важливо враховувати різні аспекти цієї теми, надавати інформацію з офіційних джерел. Корисно наводити приклади, можливо, і з власного життя. Враховуючи важливість інформації, необхідно звертати увагу на стиль її викладення, намагатися спілкуватися коректно і ввічливо. Слід наголошувати на актуальності проблеми, а головне – намагатися отримати зворотній зв'язок. Командир має бути готовим за необхідності надати допомогу в детальному вивченні цього питання, а також допомогти тим, хто став жертвою мобінгу, враховуючи індивідуальний підхід до кожного військовослужбовця.

Отже, боротьба з мобінгом у військовому середовищі передбачає комплексний підхід з урахуванням правових, комунікативних чинників. Протидія мобінгу є важливим складником забезпечення не лише прав і свобод військовослужбовців, а й підвищення бойової готовності, згуртованості колективу та ефективності виконання службових завдань.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості ВР Української РСР*, 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню) : Закон України. *Відомості ВРУ*, 2023, № 52. Ст.147). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2759-20#Text>. Дата звернення : 15.02.2025.
3. Завгородня Н. Що таке мобінг? URL : <https://nakypilo.ua/teksty/psykholohiia/shcho-take-mobinh/>

4. Верховна Рада України підтримує проведення перевірок в частині вчинення мобінгу під час дії воєнного стану. *Комітет ВРУ з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів.*

20 червня 2024 року. URL :
https://komspir.rada.gov.ua/news/main_news/76977.html

5. Які права постраждалих від мобінгу? *Східне міжрегіональне управління Державної служби України з питань праці.* URL :
<https://smu.dsp.gov.ua/forpeople/recomendwartime/iaki-prava-postrazhdalykh-vid-mobinhu-2/>